

דילמה סביבתית

מתוך חוברת הסדנה הסביבתית – העיר (מדעי הסביבה)

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/MadaeHasvivva/BehinotBagrut/Sadna/HomriEzer.htm

משחק סימולציה בנושא "שימור מול פיתוח – פיתוח בר קיימא"

מעובד בחלקו בהתבסס על פעילות שימור למול פיתוח של מינהל חברה ונוער- מאגר מידע ארצי המופיעה בכתובת:

<http://noar.education.gov.il>

הערות למורה

1. מטרות: להעלות את השיקולים השונים המנחים את מקבלי ההחלטות בעת בתכנון יישוב, תוך הדגשת מורכבות הנושא. לאפשר למשתתפים להתנסות בדילמות המערבות אינטרסים כלכליים, היסטוריים וחברתיים. להביא למודעות, כי על פי רוב צריך להגיע לפשרה.

2. משך הפעלה: כ-90 דקות.

הוראות למשחק

1. התלמידים מקבלים את קטע המבוא אשר מעלה את הדילמה של "שימור מול פיתוח". הם מתבקשים לנסח שתי שאלות, לפחות, שהתשובות עליהן עשויות לעזור להם לגבש עמדה בדילמה הנתונה.
2. המורה מחלק את הכתה לחמש קבוצות. כל קבוצה תייצג עמדה של כל אחד מחמשת הגורמים הנוגעים למצב.
3. כל קבוצה תגבש עמדה, תנסח אותה בכתב ותתכונן להצגתה במליאה. בעת הדיון בקרב חברי הקבוצה, מומלץ להתייחס לאחד או יותר מההיבטים הבאים: תיירותי, כלכלי, חשיבות היסטורית והאם יש אפשרות להשיג פשרה?
4. המורה עורך הצבעה במליאה, בעקבותיה יוחלט אם התוכנית של הפיתוח תאושר או תידחה.
5. בעקבות המשחק ולסיכום הפעילות, המורה מעלה את השאלה: "האם ניתן לדעתכם לנהל במקרה הנידון מדיניות של פיתוח בר קיימא?" אם התשובה היא כן, אז הוא מבקש מהתלמידים להציע הצעות הניתנות לביצוע לשם השגת המטרה.

מבוא

בישראל השטח ומשאבי הטבע הם מעטים וצפיפות האוכלוסיה היא מהגבוהות בעולם ונמצאת במגמת עליה. המשך המגמה הזו יגרום לכך שערים ייכשלו ביצירתה של סביבה אנושית, הרמונית ובת-קיימא. גם אותן ערים העשויות להוות בסיס לסביבה בריאה נהרסות או נמצאות היום בסכנה כתוצאה מגורמים שונים:

- ❖ מדיניות תכנון ופיתוח המעדיפה פיתוח חדש על פני חיזוק הקיים.
- ❖ פגיעה מתמשכת במרחב הציבורי עקב היעדר אכיפה וזילות חוקים ותקנות.

כתוצאה מכך, מתבזבז משאב הקרקע בערים ובמרחבים שביניהן, נעשה שימוש מוגבר בכלי רכב פרטיים ובתנועה מוטורית, גדל זיהום הרעש, האוויר והמים, מתבזבז זמן ונפגעת איכות החיים.

כדי להמשיך ולהתקיים ולשמור על רמת החיים ואיכות החיים של התושבים, על החברה בישראל לשנות את מדיניות התכנון והפיתוח שלה ולקדם פיתוח של סביבה עירונית באיכות גבוהה מתוך רגישות חברתית ושמירה על נוף הארץ.

בקטע מוצגת דילמה של שימור מול פיתוח. דילמה היא עימות בין השקפות שונות, כשלכל השקפה יש הצדקה ואין תשובה אחת "נכונה" או "צודקת".

מהי הדילמה המוצגת בקטע?

נסחו שתי שאלות, לפחות, שהתשובות עליהן עשויות לעזור לכם לגבש עמדה בדילמה הנתונה.

1. _____

2. _____

כתלמידים המתמחים במדעי הסביבה, נתבקשתם להצטרף לצוותים שונים שזומנו במטרה לנסח מכתב עמדה בעקבות הגשת תוכנית לפיתוח השכונה המערבית שממנה התפתחה העיר עכו.

להלן קטע מידע אודות השכונה.

השכונה המערבית- תיאור מצב

במרכז של העיר עכו, השוכנת באזור החוף הצפוני של ישראל, קיימת שכונה עתיקה- "השכונה המערבית". לטענת ראש עיריית עכו, התוכנית המוצעת עשויה לתרום לפיתוח מרכז העיר ולהגדיל את היקף המסים שהעירייה תגבה מיזמי התוכנית. הכנסות אלו יסייעו לעירייה בהקמת בתי ספר חדשים ולתיקון כבישים. התוכנית אושרה בעירייה ועברה לשלב הבא, כלומר לאישורה של הוועדה המחוזית. בשכונה המערבית קיים מבנה ששימש כבית הספר הראשון של העיר עכו. בנוסף, קיים מבנה עתיק מהתקופה העות'מאנית. רוב הבתים בשכונה נמצאים במצב פיזי ירוד. אלה בתים בני קומה אחת או שתיים עם גגות רעפים. חלק מהדיירים בנו תוספות לדירותיהם ללא אישור בנייה וגרמו לפגיעה נופית חמורה. עיריית עכו פנתה ליזם פרטי כדי לפתח את האזור. היזם הכין תוכנית מפורטת לפיתוח האזור. התוכנית כוללת הריסת כל השכונה ובמקומה בניית בתי ספר, בתי דירות גבוהים ומשרדים. יתרה מזאת, הרחובות יורחבו כדי להקל על הנסיעה במקום ויבנה מרכז מסחרי קטן. להלן רשימת הנציגים המשתתפים בדיון ותמצית דעותיהם.

קבוצה 1. הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה

קבוצה זו כוללת שישה נציגים:

(א) נציג המשרד להגנת הסביבה - מעוניין בשימור השכונה כולה כמתחם. חשיבותה נעוצה לא רק בהיסטוריה שלה, אלא בעצם היותה מרקם עירוני שלם בעל אופי מיוחד.

(ב) נציג משרד השיכון - מעוניין בבניית יחידות דיור חדשות.

(ג) נציג משרד התחבורה - מתפקידו לתכנן כבישים חדשים כדי להקל על עומס התחבורה.

(ד) נציג העירייה - מעוניין בתוכנית החדשה לפיתוח העיר.

ה) נציג משרד הפנים - מעוניין בפשרה.

ו) נציג איגוד האדריכלים - מעוניין אולי לשמר מבנה אחד, אך לא את כל השכונה. רואה את הצורך בפיתוח.

קבוצה 2. היזמים

מטרתם לפתח את השטח. לדעתם אין כל חשיבות. עם זאת, אם תאושר התוכנית צפוי להם רווח עצום וכן ולבעלי הקרקע שהם חלק מהתושבים.

קבוצה 3. נציגי העירייה

מעוניינים בפיתוח מרכז העיר, בהקמת בתי ספר חדשים, בתיקון כבישים ברחבי העיר, במשיכת אנשי עסקים שישקיעו כסף בפיתוח וכד'.

קבוצה 4. חברי המועצה לשימור מבנים ואתרים

לדעתם יש לשמר את השכונה כולה. לשכונה חשיבות היסטורית ואדריכלית: אין טעם לשמר מבנים יחידים בה, משום שהיא מהווה מרקם עירוני שלם ובכך חשיבותה. יש לה פוטנציאל תירותי ולימודי.

קבוצה 5. הדיירים בשכונה מושא הדילמה

חלק מהדיירים מעוניינים לשמר את המצב וחלקם מעוניינים בקידמה ולכן מצדדים בפיתוח המיועד.

הערות למורה

1. בהתייחס לקבוצה 5, יש לעודד את המצדדים והמתנגדים לדון ביניהם ולגבש עמדה מוסכמת לגבי עמדתם.

2. מומלץ לעודד את התלמידים להשתמש בדפי ההכנה אשר כוללים מידע נרחב על סוגית השטחים הפתוחים, יעודי קרקע, צפיפות אוכלוסין, תכנון ועוד. פה המקום לתת לתלמידים חומרי העשרה מהסדנה גם אם לא עסקו בהם בפועל.

3. להלן מספר רעיונות שניתן לכוון את התלמידים בעזרתם בעת הדין.

מדוע יש צורך בפיתוח?

האוכלוסייה גדלה ולכן צריך: להרחיב מבני מגורים קיימים ולהוסיף מבנים חדשים. להוסיף מוסדות קהילה כגון: בתי ספר, בתי כנסת, מרפאות. להוסיף שירותים כגון מבני מסחר. להרחיב כבישים. להרחיב ולהוסיף גנים וגינות ציבוריים

רמת החיים עולה ואנשים רוצים לממש את התנאים שמצויים בשכונות אחרות

הטכנולוגיות מתפתחות ולכן צריך לתת לעיר פתרונות טכנולוגיים מודרניים כמו: רכבת קלה בתחום התחבורה. כבלים או אנטנות בתחום התקשורת.

מדוע יש צורך בשימור?

האתרים או המבנים בעלי חשיבות היסטורית. האתרים או המבנים בעלי חשיבות עירונית או מקומית.

האתרים או המבנים מהווים דוגמה לתרבות או סגנון בנייה מיוחדים או אופייניים לתקופה מסוימת. האתר או המבנים או המרקם שלהם (המבנה הכולל: חצרות, עצים, שבילים, גדרות וכדומה) מהווים דוגמה לתרבות של חברה מסוימת.

פיתוח יתר עלול להוביל לצפיפות ולמפגעים באיכות החיים

פעילות העשרה

הערות למורה

1. הנושא של צדק חברתי וצדק סביבתי הינו טעון. במידה ופעילות זו נבחרה לדין בכיתה כדאי להיות זהירים ורגישים להתפתחות הדין בקרב התלמידים.
2. ניתן להעשיר את הדין בהיבט של צדק חברתי בעיר על ידי עיון בספר: שטסל, ז. 2009. אתיקה סביבתית. האוניברסיטה העברית בירושלים, המרכז להוראת המדעים, משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, מינהלת מל"מ, המרכז הישראלי לחינוך מדעי טכנולוגי ע"ש עמוס דה ש-ליט, 154-151.

המשחק מציף סוגיה נוספת הקשורה לחינוך הסביבתי והיא צדק חברתי בעיר. קשה מאוד להפריד בין צדק חברתי וצדק סביבתי. אמנם בצדק סביבתי מתמקדים בעיקר בנושאים סביבתיים-פיזיים, אבל מהר מאוד נמצא את עצמנו שואלים שאלות ודנים בקשר בין נושאים סביבתיים ואבחנות חברתיות בין קבוצות של אנשים ובין מקומות שונים. הגדרה אפשרית של צדק סביבתי היא:

"טיפול הוגן ומעורבות משמעותית של כלל האוכלוסייה - ללא קשר למוצא, צבע, לאומיות או הכנסה - בפיתוח, יישום ואכיפה של חוקים סביבתיים, תקנות ומדיניות. צדק סביבתי יושג כאשר כל האוכלוסייה תזכה להגנה דומה מפני סיכונים סביבתיים ובריאותיים ותזכה לגישה שווה לתהליכי קבלת החלטות, לחיים בסביבה בריאה, ללימודים ולעבודה" (<http://www.epa.gov/environmentaljustice>).

1. האם ניתן לדעתכם לנהל מדיניות של צדק חברתי במצב המתואר במשחק? אם התשובה היא כן הסבירו, ואם לא נמקו.

לסיום הסדנה הסביבתית בנושא העיר ענו בפירוט:

2. איזו פעולה הייתם מציעים לנקוט על מנת לשפר את הסביבה או את הנוף בסביבה העירונית אותה חקרתם?

פרטו מה יש לעשות כדי להשיג את השיפור בהנחה שזו תהיה פעילות שתבוצע על ידי חלק מתלמידי הכיתה.

3. חשובה מאד ההקשבה של כל אחד מהצדדים לצדדים האחרים, מדוע?

4. לעיתים בין השותפים לאותו צד מתגלים חילוקי דעות.

א. הצע סיבות לחילוקי דעות שעשויים היו להתעורר בין שותפים שונים השייכים לאותו צד. התייחס לשני הצדדים המעורבים בסוגייה.

ב. הצע כיצד ניתן לגשר על חילוקי הדעות.